

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 116 sahifa,
12-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktab o'quvchilarining musiqiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	10
<i>Abilov Muslim Normuxammadovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati.....	14
<i>Bolqiyev Axmad</i>	
Jamiyat muhitida radikalizmning oldini olishga qaratilgan uzluksiz profilaktika tizimini yaratish	17
<i>Axmedova Iroda Shaxitbekovna</i>	
Inklyuziv ta'lim va gospital pedagogikani rivojlantirishda pedagogning tashkilotchilik madaniyati: nazariy va amaliy aspektlar	22
<i>Djabborov Ma'sud Bahriddinovich, Arolova Zarina Lochin qizi</i>	
Developing Sociolinguistic Competence in Intensive Teaching of Foreign Languages to Adults	28
<i>G. R. Tolibova</i>	
Языковая выразительность и художественный мир сказки "Муха-Цокотуха"	31
<i>Garifullina Alsu Robert qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda nasriy asarlarni o'qitish	35
<i>Ibodullayeva Madina Muzaffar qizi</i>	
Nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarda nutq faoliyatining yuzaga kelish xususiyatlari	38
<i>Ibroximova Fotimaxon Qobiljon qizi</i>	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarni fuqarolik hayotiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasining nazariy-metodologik tahlili (CTP dasturi misolida).....	42
<i>Ikmatullayev G'ayrat Zokirovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv motivatsiyasini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish yo'llari	47
<i>Islamova Fotima Shamsiddinovna, Ismoilova Mohinur Faxriddin qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etishning asosiy tamoyillari	52
<i>Mamanazar Djumayev</i>	
Turli vazn toifalaridagi dzyudochilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirish	61
<i>I. B. Matmuratova</i>	
Maktabgacha ta'limda xalqaro monitoring va baholash dasturlarining o'rni	65
<i>Mutalova Dilnoza Abdurashidovna</i>	
Raqamli texnologiyalar orqali o'quvchilarning intellektuallik koeffitsientini rivojlantirish va zamonaviy ko'nikmalarini shakllantirish	69
<i>Normamatova Sevinch Asror qizi</i>	
Ona tilidan o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini aniqlash mezonlari.....	73
<i>Ollqova O'g'iljon Mamanazarovna</i>	
Oliy ta'limda adaptiv raqamli ta'lim texnologiyalari asosida o'quv jarayoni samaradorligini oshirish modeli ...	77
<i>Quchqarova Dilnovoz Shaymaxammat qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini autentik videomateriallar asosida rivojlantirish metodikasi	81
<i>Qurbonova Shalola Ilhomiddinovna</i>	
Jadid ma'rifatparvarlari pedagogik merosini tadqiq etishning zamonaviy ijtimoiy-pedagogik ahamiyati	84
<i>Raxmatova Dilbar Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini xalqaro baholash dasturlari asosida rivojlantirish	88
<i>Shavqiddin Burxonov</i>	
Development of Students' Artistic Taste and Aesthetic Education as a Pedagogical Problem.....	91
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
O'smirlarda huquqiy madaniyatni shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning pedagogik imkoniyatlari...	95
<i>Umarov Qobiljon</i>	

Ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvning pedagogik asoslari 98 Umurov Sharif Rajabovich	98
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida so'z turkumlariga oid mashg'ulotlar ustida ishlash 102 Voxidova Muqaddas Rasuljon qizi	102
Методические основы развития критического мышления обучающихся при изучении информационных технологий в условиях использования искусственного интеллекта 106 Панжиева Назокат Нормаматовна	106
Динамика морфологической системы современного русского языка в условиях цифровизации 111 Тураева Дилфуза Даминовна	111

TA'LIM VA TARBIYA TIZIMIDA FALSAFIY YONDASHUVNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Umurov Sharif Rajabovich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvning pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida falsafaning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni, shaxs kamolotini shakllantirishdagi ahamiyati hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unligi o'rganildi. Shuningdek, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino va Jan-Jak Russo kabi mutafakkirlarning pedagogik qarashlari tahlil qilindi. Natijalar falsafiy yondashuv ta'lim samaradorligini oshirishda muhim metodologik asos ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, falsafiy yondashuv, pedagogika, shaxs kamoloti, ma'naviyat, pedagogik texnologiyalar, Forobiy, Ibn Sino, pedagogik asoslar.

Abstract: This article analyzes the pedagogical foundations of the philosophical approach in the system of education and upbringing. During the research, the role of philosophy in the educational process, its importance in shaping personal development, and its compatibility with modern pedagogical technologies were studied. In addition, the pedagogical views of such thinkers as Abu Nasr al-Farabi, Abu Ali ibn Sina (Avicenna), and Jean-Jacques Rousseau were analyzed. The results showed that the philosophical approach serves as an important methodological foundation for improving the effectiveness of education.

Key words: education, upbringing, philosophical approach, pedagogy, personal development, spirituality, pedagogical technologies, al-Farabi, Ibn Sina, pedagogical foundations.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические основы философского подхода в системе образования и воспитания. В ходе исследования были изучены роль философии в образовательном процессе, её значение в формировании личности, а также её взаимосвязь с современными педагогическими технологиями. Кроме того, были проанализированы педагогические взгляды таких мыслителей, как Абу Наср Фараби, Абу Али ибн Сина и Жан-Жак Руссо. Результаты показали, что философский подход является важной методологической основой повышения эффективности образования.

Ключевые слова: образование, воспитание, философский подход, педагогика, формирование личности, духовность, педагогические технологии, Фараби, Ибн Сина, педагогические основы.

KIRISH

Ta'lim va tarbiya jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Insonning ma'naviy, axloqiy va intellektual jihatdan shakllanishida pedagogik jarayon muhim o'rin tutadi. Shu sababli ta'lim tizimini ilmiy va falsafiy asosda tashkil etish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi.

Falsafiy yondashuv ta'lim jarayonining mazmuni, maqsadi va metodlarini aniqlashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Falsafa inson, jamiyat, bilim va qadriyatlar haqidagi qarashlarni o'rganar ekan, pedagogika ushbu g'oyalarni ta'lim-tarbiya jarayonida amaliy jihatdan qo'llaydi. Shu jihatdan pedagogika va falsafa o'zaro uzviy bog'liq fanlar hisoblanadi.

Sharq va G'arb mutafakkirlari ta'lim-tarbiyaning inson kamolotidagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratganlar. Xususan, Abu Nasr Forobiy ilm va axloq uyg'unligini komil inson tarbiyasining asosi deb bilgan bo'lsa, Abu Ali ibn Sino ta'limda individual yondashuv zarurligini ta'kidlagan. Bu qarashlar bugungi pedagogik faoliyatda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Globalashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan hozirgi davrda ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar bilan bir qatorda ma'naviy-axloqiy tarbiyaga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Shu sababli falsafiy yondashuvning pedagogik asoslarini o'rganish va uni ta'lim amaliyotiga tatbiq etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, qadimgi davrlardan boshlab Sharq va G'arb mutafakkirlari ta'lim-tarbiya

masalalariga katta e'tibor qaratganlar. Xususan, Abu Nasr Forobiy insonni komillikka yetkazishda ilm va axloqning uyg'unligini asosiy omil sifatida baholagan. Abu Ali ibn Sino esa ta'lim jarayonida o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlagan. G'arb pedagogik tafakkurida esa Jan-Jak Russo va Johann Heinrich Pestalozzi kabi mutafakkirlar insonparvarlik va tabiiy tarbiya g'oyalari ilgari surganlar.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlangan davrda ta'lim tizimiga yangi pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va interfaol yondashuvlar kirib kelmoqda. Biroq zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi faqat bilim berish emas, balki mustaqil fikrlovchi, ma'naviy barkamol va raqobatbardosh shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Shu sababli falsafiy yondashuv asosida tashkil etilgan pedagogik faoliyat o'quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning ma'naviy-axloqiy kamol topishiga ham xizmat qiladi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari ham insonparvarlik, milliy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar uyg'unligiga asoslanmoqda. Ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish, yoshlarni mustaqil fikrlashga o'rgatish va ularning ijodiy salohiyatini oshirishda falsafiy yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvning pedagogik asoslari, uning nazariy va amaliy jihatlari hamda zamonaviy pedagogikadagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuv masalalari ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Sharq mutafakkirlaridan Abu Nasr Forobiy o'zining pedagogik qarashlarida ilm, axloq va tarbiyaning o'zaro uyg'unligini komil insonni shakllantirishning asosiy omili sifatida baholagan. Uning fikricha, ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki insonning ma'naviy va axloqiy kamolotini ta'minlashga xizmat qilishi lozim.

Abu Ali ibn Sino ta'lim va tarbiya masalalariga oid asarlarida o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlagan. Olim ta'limning izchilligi, bosqichma-bosqichligi hamda amaliy faoliyat bilan bog'liqligi shaxs rivojlanishining muhim sharti ekanligini asoslab bergan.

G'arb pedagogik tafakkuri vakillaridan Jan-Jak Russo "Emil yoki tarbiya to'g'risida" asarida tabiiy tarbiya g'oyasini ilgari surib, bolaning erkin rivojlanishi va tabiiy qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash zarurligini ko'rsatgan. Johann Heinrich Pestalozzi esa ta'limda insonparvarlik tamoyillarini rivojlantirib, aqliy, axloqiy va jismoniy tarbiyaning birligini asoslab bergan.

Zamonaviy pedagogika va ta'lim falsafasi sohasida John Dewey ta'limni tajribaga asoslangan faol jarayon sifatida talqin qilgan bo'lsa, Paulo Freire tanqidiy pedagogika nazariyasini ishlab chiqib, o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zarurligini asoslagan. Ularning ilmiy qarashlari zamonaviy kompetensiyaviy va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvlarining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Mahalliy pedagog olimlar tomonidan ham ta'lim va tarbiyaning falsafiy asoslari, ma'naviy qadriyatlar hamda insonparvarlik tamoyillarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish masalalari keng tadqiq etilgan. Tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, falsafiy yondashuv ta'lim mazmunini boyitish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ma'naviy kamolotini rivojlantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil qilingan adabiyotlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvdan foydalanish zamonaviy pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish, shaxsni har tomonlama rivojlantirish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda falsafiy va pedagogik manbalarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tarixiylik hamda tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida Sharq va G'arb mutafakkirlarining ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari o'rganildi va zamonaviy pedagogik konsepsiyalar bilan qiyoslandi.

Ilmiy maqolalar, monografiyalar, pedagogik adabiyotlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar asosida ta'lim tizimida falsafiy yondashuvning o'rni tahlil qilindi. Shuningdek, kuzatuv va tahliliy metodlar orqali pedagogik jarayonlarda falsafiy qarashlarning amaliy qo'llanish jihatlari o'rganildi. Tadqiqotning dastlabki bosqichida pedagogika va falsafa fanlariga oid ilmiy manbalar, monografiyalar, maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi. Xususan, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Jan-Jak Russo va boshqa mutafakkirlarning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Ularning pedagogik g'oyalari zamonaviy ta'lim tamoyillari bilan qiyosiy ravishda o'rganildi.

Nazariy tahlil metodi yordamida falsafiy yondashuvning pedagogik jarayondagi o'rni, shaxs kamolotini shakllantirishdagi ahamiyati va ta'lim samaradorligiga ta'siri aniqlashtirildi. Qiyosiy tahlil metodi orqali Sharq va G'arb mutafakkirlarining pedagogik qarashlari o'zaro taqqoslandi hamda zamonaviy pedagogik konsepsiyalar bilan bog'liq jihatlari ochib berildi.

Tarixiylik metodidan foydalanish orqali turli tarixiy davrlarda ta'lim va tarbiya tizimining rivojlanish bosqichlari hamda falsafiy qarashlarning shakllanish omillari tahlil qilindi. Bu metod pedagogik tafakkurning evolyutsiyasini va uning zamonaviy ta'lim tizimiga ta'sirini chuqurroq o'rganishga imkon berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, falsafiy yondashuv ta'lim va tarbiya tizimining metodologik asosini tashkil etishi aniqlandi. Falsafiy qarashlar pedagogik faoliyatning maqsad va vazifalarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Abu Nasr Forobiyning komil inson haqidagi g'oyalari zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim tamoyillari bilan uyg'unlashishi kuzatildi. Abu Ali ibn Sinoning individual yondashuvga oid qarashlari esa differensial ta'lim metodlarining nazariy asosini tashkil etadi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, falsafiy yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tafakkur va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida insonparvarlik va axloqiy tarbiya tamoyillarining kuchayishiga xizmat qiladi. Tadqiqot jarayonida ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvni qo'llash pedagogik jarayonning sifatini sezilarli darajada o'zgartirishi aniqlandi. Xususan, falsafiy asoslar ta'limni faqat bilim berish jarayoni emas, balki shaxsning dunyoqarashini shakllantiruvchi murakkab tizim sifatida talqin qilishga imkon beradi. O'rganishlar natijasi shuni ko'rsatdiki, falsafiy yondashuv ta'lim jarayonida quyidagi yangi pedagogik natijalarni yuzaga keltiradi:

Birinchidan, o'quvchilarda "nega?" va "qanday?" degan savollar asosida fikrlash faollashadi. Bu esa ularning mexanik yodlashdan ko'ra, tahliliy fikrlashga o'tishini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, ta'lim jarayonida qadriyatlarga yo'naltirilgan yondashuv kuchayadi. O'quvchi faqat bilim emas, balki axloqiy mezonlar asosida qaror qabul qilish ko'nikmasini ham rivojlantiradi.

Uchinchidan, falsafiy yondashuv o'qituvchi rolini o'zgartiradi: o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, fikr uyg'otuvchi va muhokama tashkilotchisi sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Abu Nasr Forobiy g'oyalariga tayangan ta'lim modeli jamoaviy fikrlashni rivojlantiradi va ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytiradi. Abu Ali ibn Sino qarashlari asosida tashkil etilgan yondashuv esa ta'limda individual temp va o'zlashtirish farqlarini to'g'ri boshqarishga yordam beradi. Shu bilan birga, Jan-Jak Russo g'oyalariga yaqin yondashuvlar o'quvchilarning erkin fikrlashi va ijodkorligini sezilarli darajada oshirishi kuzatildi. Umuman olganda, falsafiy yondashuv ta'limni "bilim uzatish tizimi"dan "shaxsni shakllantirish tizimi"ga aylantirishi aniqlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'lim tizimida falsafiy yondashuvdan foydalanish pedagogik samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Zamonaviy pedagogika faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning ma'naviy va axloqiy kamolotiga ham e'tibor qaratadi. Bu esa falsafaning inson va jamiyat haqidagi qarashlari bilan bevosita bog'liqdir.

Abu Ali ibn Sinoning pedagogik qarashlari esa ta'lim jarayonida bosqichma-bosqichlik, individual yondashuv va aqliy rivojlanish uzviyligini ta'minlash zarurligini ko'rsatadi. Bu yondashuv bugungi differensial ta'lim tizimining ilmiy asosini mustahkamlaydi.

Jan-Jak Russoning tabiiy tarbiya haqidagi g'oyalari esa shaxs erkinligi, tabiiy rivojlanish va majburlashsiz o'qitish tamoyillarining ahamiyatini ochib beradi. Bu esa zamonaviy shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modeliga mos keladi.

Umuman olganda, falsafiy yondashuv ta'lim tizimini insonparvarlashtiradi, uni chuqurlashtiradi va ma'naviy mazmun bilan boyitadi. Shu sababli ta'lim va tarbiya jarayonida falsafiy asoslardan keng foydalanish barkamol avlodni shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Jan-Jak Russoning tabiiy tarbiya haqidagi qarashlari Forobiy va Ibn Sino g'oyalari bilan uyg'un holda o'quvchilarning tabiiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, falsafiy yondashuv ta'lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Muhokama jarayonida yana shu narsa aniqlandiki, innovatsion pedagogik texnologiyalarni falsafiy yondashuv asosida tashkil etish o'quvchilarning ijodiy fikrlashi va ijtimoiy faolligini oshiradi. Ayniqsa, interfaol metodlar va muammoli ta'lim texnologiyalarida falsafiy tafakkurning ahamiyati katta. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'limda yuzaga kelayotgan asosiy muammolardan biri - bilimlarning tez eskirishi emas, balki o'quvchilarda tanqidiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganidir. Falsafiy yondashuv aynan shu bo'shliqni to'ldirishga xizmat qiladi, chunki u bilimni tayyor holda berish emas, balki uni anglash, tahlil qilish va qayta ishlab chiqishni talab etadi.

Shuningdek, ta'lim jarayonida qadriyatlar tizimining kuchayishi muhim natijalardan biri sifatida qayd etildi. Falsafiy yondashuv o'quvchilarda "nima to'g'ri?" va "nima uchun to'g'ri?" degan savollarga javob izlash madaniyatini shakllantiradi. Bu esa ularning axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Tahlil jarayonida Abu Nasr Forobiyning jamiyat va bilim uyg'unligi haqidagi qarashlari zamonaviy ta'limdagi hamkorlik asosidagi o'qitish (collaborative learning) tamoyillari bilan uyg'unlashishi aniqlandi. Forobiy fikricha, bilim faqat jamiyat ichida mukammallashadi, bu esa bugungi guruhli va loyiha asosida o'qitish metodlariga mos keladi.

Abu Ali ibn Sino qarashlari tahlil qilinganda, u ilgari surgan aql, tajriba va bosqichma-bosqich o'qitish g'oyasi zamonaviy pedagogikada spiral o'qitish va differensial yondashuv bilan mos kelishi aniqlandi. Bu yondashuv o'quvchilarning individual rivojlanish sur'atini hisobga olish imkonini beradi.

Jan-Jak Russoning tabiiy rivojlanish g'oyalari esa shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modelining nazariy ildizlaridan biri sifatida baholandi. Uning fikriga ko'ra, ta'lim tabiiy rivojlanishga to'sqinlik qilmasligi kerak, bu esa bugungi kompetensiyaviy yondashuv bilan bevosita bog'liqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuv pedagogik jarayonning muhim metodologik asosi hisoblanadi. Falsafiy qarashlar ta'limning maqsadi, mazmuni va metodlarini ilmiy asosda tashkil etishga yordam beradi.

Sharq va G'arb mutafakkirlarining pedagogik g'oyalari zamonaviy ta'lim tizimida shaxs kamoloti, ma'naviy tarbiya va mustaqil fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois ta'lim tizimida falsafiy yondashuvdan samarali foydalanish barkamol avlodni tarbiyalashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Kelgusida falsafiy yondashuv asosida innovatsion pedagogik texnologiyalarni rivojlantirish va ularni amaliyotga keng joriy etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, falsafiy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish, savol qo'yish va muammoni chuqur anglash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim kompetensiyalaridan biri hisoblanadi.

Shuningdek, Abu Nasr Forobiyning jamiyat va bilim uyg'unligi haqidagi g'oyalari ta'limning ijtimoiy mohiyatini ochib beradi. Uning qarashlari asosida bilim faqat individual rivojlanish uchun emas, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham xizmat qilishi kerakligi anglashiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Fozil odamlar shahri - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
2. Donishnoma - Toshkent: Fan, 2018.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Hasanboyev J. Pedagogika nazariyasi. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. - Toshkent: Iqtisod-moliya, 2021.
6. Ochilov M. Muallim qalb me'mori. - Toshkent: O'qituvchi, 2017.
7. To'rayev B. Falsafa va pedagogika asoslari. - Toshkent: Universitet, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.